

תזמורת ירושן לים מזרח = מערב

מנצח ראשי ומנהל מוסיקלי:
תום כהן

שי צברי

A-WA

צילוי הנדס

מנצח: תום כהן

מרחיבים

צ/ע

כתיבה ועריכת תוכניה: שירה אוזרין

צילוי הכרם

קהל נבד,

בכרם התימנים נוצרה בשנות השבעים המוסיקה הישראלית בת-זמננו. מוסיקה שמשלבת, הן מבחינה מוסיקלית והן מבחינה טקסטואלית, קודש וחול, פיוטים ושירת קודש עם שירי עם רוסים וערבים, גיטרה יוונית, מקצבים תימנים ועיראקים, פופ ורוק אנד רול, מנגינות מהודו ומפרס...

לכן, זה אך טבעי ואף מתבקש, שהתזמורת שלנו אשר 'האני מאמין' שלה בנוי על היסודות שנוצקו בימים ההם במקום המיוחד הזה - תחגוג ותפאר את המורשת ההיסטורית, התרבותית והמוסיקלית הזו.

על הבמה, שתי דוגמאות מאלפות לאבולוציה של היצירה שנבעה משכונת הכרם: שלוש האחיות שהפכו את העולם עם הגרסאות שלהן לשירת נשים תימנית, ולצידן, במובנים רבים בן טיפוחיה של אחת ממובילות הסצנה המוסיקלית בכרם, אהובה עוזרי, שהלכה לעולמה ממש לפני שנה - שי צברי.

בנימה אישית, אנחנו נפרדים החודש מחמישה נגנים שליוו אותנו מתחילת הדרך ופורשים לגמלאות, ורוצים לנצל את ההזדמנות בכדי להודות להם שוב על כל מה שהם ועל מה שתרמו...

נדיה נחמיזון, ז'אנה שמידט, אלה ויסוצקי, לבון אוגיניאן ובוריס וסילייב - תודה רבה על הכל. התזמורת היא מה שהיא המון בזכותכן ובזכותכם, ואנחנו לעד אסירי תודה על כך. עוד נמשיך להיפגש ולנגן ביחד הרבה ואתם לנצח חלק משמעותי מהמשפחה.

תיהנו.

תום כהן

מנצח ראשי ומנהל מוסיקלי

עופר אמסלם

מנכ"ל

צילוי הכרם

תוכנית הקונצרט

1. "נעימת העוד" | קטע אינסטרומנטלי | יהודה קיסר וצילי העוד
2. "את לי לילה" | מילים: יואל גוב ובוועז שרעבי | לחן: בוועז שרעבי | ביצוע: שי צברי
3. "כבר עברו השנים" (זוהר ארגוב) | מילים ולחן: אביהו מדינה | ביצוע: שי צברי
4. "מה יפו הלילות בכנען" | מילים: יצחק קצנלסון | לחן: עממי ערבי | ביצוע: A-WA ושי צברי
5. "איילת חן" | מילים: ר' שלום שבזי | לחן: תימני עממי | ביצוע: A-WA
6. "חביב גלבי" | מילים: לא ידוע (עממי) | לחן: תימני עממי | ביצוע: A-WA
7. "סוד המזלות" (זוהר ארגוב) | מילים ולחן: אביהו מדינה ומשה בן מוש | ביצוע: A-WA
8. "סופר טייגר" | יצירה אינסטרומנטלית | מאת זיו סלמה
9. "הפרח בגני" (זוהר ארגוב) | מילים: אביהו מדינה | לחן: אביהו מדינה ומשה בן מוש | "המלך" | מילים: חביבה פדיה | לחן: שי צברי | ביצוע: שי צברי
10. "לשיר בקול ערב" (דקלון) | מילים ולחן: אביהו מדינה | ביצוע: שי צברי
11. מחרוזת משירי נתן אלתרמן | ביצוע: A-WA
"גדליה רבע איש" | מילים: נתן אלתרמן | לחן: משה וילנסקי |
"שושנת תימן" | מילים: נתן אלתרמן | לחן: עממי בוכרי (נחום נרדי)
12. מחרוזת משירי אהובה עוזרי | ביצוע: שי צברי ו-A-WA
"קול קורא במדבר" | מילים ולחן: אהובה עוזרי |
"עמק הפרחים" | מילים ולחן: אהובה עוזרי |
"צלצולי פעמונים" | מילים: יאיר מדינה ואהובה עוזרי | לחן: אהובה עוזרי
13. "נערי שובה אליי" (מרגול) | מילים ולחן: דני שושן | ביצוע: שי צברי ו-A-WA

צילוי הנדס

להקת A-WA

A-WA הוא הרכב מוזיקלי ישראלי בו חברות שלוש האחיות תאיר, לירון ותגל חיים.

ההרכב, שהחל את דרכו כחלק מהמופע הבימתי של הבלקן ביט בוקס, מבצע שירים תימניים מסורתיים בעיבודים מודרניים במקצבי פופ אלקטרוניים. אלבום הבכורה של הלהקה יצא באפריל 2015 ובו שירי חול תימניים שנכתבו על ידי נשים והועברו מדור לדור במשך מאות שנים. את האלבום הפיק תומר יוסף שגם כתב את העיבודים לשירים העתיקים. (ויקיפדיה)

"שלוש האחיות מהמדבר, תאיר לירון ותגל חיים, הן הסנסציה המוזיקלית הכי מסעירה של השנים האחרונות שנחתה ביום בהיר אחד ביוטיוב עם 'חביב גלבי' (HABIB GALBI) ומכאן השמיים והצוקים של יישוב שחרות הם ממש לא הגבול. נדמה שב-2015 הספיקו האחיות לקטוף הישגים של כמה שנים טובות: HABIB GALBI, אחד השירים היחידים בשפה הערבית שנוגנו ברדיו הישראלי במינונים של להיט ענק, הופעות soldout והשתתפות בפסטיבלים הגדולים בארץ, ומה שנדמה כמו חיידק תימני בניחוח היפ הופ שמאיים לסחוף את המדינה.

בחודשים האחרונים גם שאר העולם מצטרף לחגיגה ולא מפסיק לדבר על שלוש האחיות בגלליות הוורודות מהמדבר, ועל היצירה הייחודית והצבעונית שלהן - חידוש שירי נשות תימן העתיקה שנעטפים באלקטרוניקה חדשנית והרבה סטייל. אלבום הבכורה הופץ במלואו גם בשווקים של מערב אירופה וארה"ב תחת לייבלים מקומיים ובעקבות הריליס החתימו האחיות דרכון

צילוי הנדס

עשרות פעמים בחודשים האחרונים. בקיץ 2016 הופיעו בכמה מהפסטיבלים החשובים באירופה וכמו כן באירועי ענק בארה"ב כמו SXSW.

'חביב גלבי' הפך ללהיט רדיו גם מעבר לים עם כניסה לפלייליסטים יוקרתיים של תחנות במערב אירופה וביניהן רדיו נובה הצרפתי, רמיקס שיצר הצמד ACID ARAB שהפך ללהיט רחבות ענק בצרפת.

יחד עם העשייה הבלתי פוסקת הגיעו גלים של אהבה וחיזוק ממדינות ערב והתקשורת הבינלאומית שלא מפסיקה להתעניין ולפרגן להרכב הישראלי שהפך לסנסציה - מהרולינג סטון והניו יורק טיימס דרך וול סטריט ז'ורנל, וושינגטון פוסט, לה מונד ועד ELLE, מרשת הטלוויזיה הגדולה ביותר ביפן ששידרה כתבת פרופיל ארוכה על ההרכב ועד אירוחים בלייב בתכניות טלוויזיה מרובות רייטינג בצרפת, מראיונות במגזיני מוסיקה כמו THE FORWARD ועד רדיו NPR שהכניס את A-WA לרשימה הנחשקת של עשרת האקטים המוצלחים בתחום הגלובל מיוזיק לשנת 2016, CNN, BBC ועוד.

נדמה שכל הקלישאות נכונות במקרה של A-WA. מוזיקה שמצליחה לפרוץ מחסומי דת, תרבות, שפה, גבולות וירטואליים ופיזיים. האוניברסאליות של ההרכב והיכולת של המוזיקה להגיע באמת ולגעת בקהל (עוד לא ראיתם מחזה כמו כמה אלפי שוויצרים שרים במבטא תימני) מצליחה גם לרגש את הקהל אך לא פחות את שלוש האחיות, שחוץ מ VIBE וגרוב מביאות מסר לא פחות חשוב - בעזרת אמנות אפשר וניתן להתגבר ולגשר על פערים בכל התחומים, מהשקפות עולם ועד גיל (היי לכל הסבתות התימניות, מחכים לראות אתכן בקרוב בקהל כמו תמיד).

את 2017 בילו הבנות בצבירת אלפי שעות במה עם הופעות בארץ ובעולם ובין לבין הן ממשיכות במסע איסוף החומרים לאלבום הבא שלהן.

מתוך אתר הבית של הלהקה : www.a-wamusic.com

צילוי הכנס

שי צברי

שי צברי הוא מוזיקאי וזמר ישראלי. צברי נולד ב-14 לאוגוסט 1974 וגדל בבית ים. לאחר שירותו הצבאי למד מוזיקה בבית הספר "רימון".

ב-2007 אחרי שנים בהן לא עסק במוזיקה, הצטרף לפרויקט "אדומי השפתות" של ברי סחרוף ורע מוכיח ומאז משתתף כזמר ליווי בהופעותיו ובאלבומיו של סחרוף.

השתתף כסולן במספר רב של פרויקטים שונים, ביניהם, האלבום "סאלאם טק" של להקת "מג'יק" 2002. האלבומים "בין קירות

בית"י" (2008) ו"רבע לשע" (2013) של הפרויקט של עידן רייכל, "יהודה הלוי פינת אבן גבירול" (2004), ו"מעלי דממה" משירי אהובה עוזרי (2013) של פרויקט 'עבודה עברית'. בנוסף ביצע את השיר "נפרדנו כך" לפסקול הסרט "Made in Israel" והוציא דואט בשם "איפה בעולם" ביחד עם דיקלה בשנת 2011. הלחין וביצע שירים במסגרת האלבומים "טוב שהעולם גדול" משירי המשורר אבות ישורון (2014) ו"עשוי מאותיות" משירי המשורר חיים גורי (2015). בשנת 2014 יצאו הסינגלים מתוך האלבום הבכורה של צברי, בהם "קשה בלילה", שהלחין צברי למילותיו של המשורר אברהם חלפי, "המלך" שהלחין למילותיה של חביבה פדיה ו"לווי אותי", שיר של המשורר יהודה עמיחי, שהלחין ברי סחרוף. "לווי אותי" הגיע למקום ה-16 במצעד השנתי של שנת תשע"ה. האלבום המלא "שחרית" יצא בפברואר 2015 ובו מלווה את צברי "נבחרת הגרוב של המזרח התיכון" הכוללת את אסף תלמודי, שגם הפיק את האלבום, גרשון וייספירר,

צילוי הכנס

איתמר ציגלר וניר מנצור. שירי האלבום זכו לשבחי המבקרים, שציינו לטובה את הפרשנות החדשה שמעניק צברי למוזיקה מזרחית ולפיוטים. צברי מתגורר בבת ים. אב לשני בנים. (ויקיפדיה)

"שמחה חריפה, מרוכזת, הציפה את האיברים שלי בהופעה של צברי... גם מי שהגיע ציניקן או עייף לא הצליח לעמוד במקום ומצא את עצמו רוקד כמו משוגע, קופץ, שורק, דופק על השולחן. יש שם מוזיקה תימנית, בלקנית, אלקטרונית, ערבית, דאבסטפ, פיוטים, לפעמים הכל באותו השיר-וזה עובד כמו מסיבה" (גיא חג'ג', בלייזר)

צילוי הנדס

תום כהן

תום כהן, 34, הוא מנצחה הראשי ומנהלה המוסיקלי של תזמורת ירושלים - מזרח ומערב.

מנצח ומנהל מוסיקלית את התזמורת האנדלוסית מונטריאול (קנדה) וה-MED Orchestra (בלגיה).

מנצח, מנגן מנדולינה ומעבד עבור תזמורת "אל גוסטו" ("El Gusto") מאלג'יר.

ניהל את פסטיבל מוסיקת העולם בגיברלטר בין השנים 2011-2013 והשנה מונה למנהל אומנותי של פסטיבל עכו הבינלאומי למוזיקה ערבית שיתקיים במאי 2018.

כהן נחשב לבעל יכולת ייחודית להעביר את המוסיקה של צפון אפריקה וארצות ערב לנגנים בעלי השכלה קלאסית מערבית, ועל כן מוזמן באופן תדיר להקים תזמורות במבנה הייחודי של תזמורתו הישראלית ברחבי העולם - צרפת, קפריסין, אוזבקיסטן ועוד.

בשנת 2016 הוזמן להקים תזמורת במרוקו עבור ובמימון המלך. כמו כן, נתן ביטוי לכישרונו זה בעבודה לצד שמות כמו: אנריקו מסיאס, שב חאלד, ראשיד טאהה, אישתאר אלבינה, יסמין לוי ובניצוח על תזמורות וביניהן התזמורת הפילהרמונית הישראלית.

בארץ, הפיק אלבומים, סינגלים והופעות חיות עבור שמות גדולים בתעשיית המוסיקה וביניהם ברי סחרוף, עמיר בניון, דודו טסה, אהוד בנאי, דויד ברוזה, נינט טייב, כנסיית השכל, עידן עמדי, עומר אדם, שמעון בוסקילה, דיקלה ועוד.

צילוי הנדס

בתחום המוסיקה הצפון אפריקאית והאנדלוסית עבד עם גדולי המבצעים מהארץ ומחו"ל - ריימונד אבקסיס, אמיל זריהן, ליאור אלמליח, מוריס אלמדיוני, רבי חיים לוק, בנימין בוזגלו, נטע אלקיים ועוד.

הלחין את המוסיקה עבור סדרת הטלוויזיה "זגורי אימפריה" של מאור זגורי ועבור סרטי קולנוע וביניהם "הערת שוליים" של יוסף סידר.

נחשב לאחד מנגני המנדולינה הטובים בעולם ומנגן על כלי שנבנה במיוחד בשבילו ע"י הבונה הישראלי בועז אלקיים.

ציליני הכרם

1. "נעימת העוד" | קטע אינסטרומנטלי לתזמורת יהודה קיסר וציליני העוד

להקת "ציליני העוד"

את "המהפכה המזרחית" במוסיקה הישראלית בשנות ה-70 הובילו שתי להקות שפעלו במקביל: "ציליני הכרם" (של דקלון ובן מוש) ו"ציליני העוד" של רמי דנוך ויהודה קיסר. למרות הטענות על העתקה וחימוי של השנייה מהראשונה, ולמרות שחלק גדול מהחומרים בוצעו על ידי שני ההרכבים בעיבודים די דומים (בעיקר בתחילת הדרך), ניתן היה לזהות הבדלים בין שני ההרכבים. עיקר השוני ביניהם היה בכך שברוב אלבומיהם של "ציליני העוד" נשמעו קרובים יותר לצליל הרוק, בעוד שציליני הכרם שמרו על הזיקה העממית. זו אולי גם הסיבה שבזמן אמת, זכו דווקא "ציליני העוד" ליותר תשומת לב באמצעי התקשורת.

רמי דנוך החל את דרכו המוסיקלית במהלך שירותו הצבאי כשליווה בכלי הקשה את הופעותיה של אהובה עוזרי, ולעתים היה גם שר בהופעות אלה שירים תימניים. בסוף 1973, אחרי שהשתחרר מהצבא הקים להקה בשם 'הצליל והנבל' שהופיעה בחתונות וגם במועדונים וייחודה היה בכך ששילבה כלים מזרחיים ומערביים. באחת מהופעות הלהקה שמע אותה מאיר אזולאי, בעל חנות וחברת התקליטים "קוליפון" ("האחים אזולאי") שליד השעון ביפו, והציע לדנוך להוציא אלבום ללהקתו. לגבי השלב הבא בסיפור הלהקה הדעות חלוקות. מעריצי להקת 'ציליני הכרם', שפעלה באותה תקופה תחת השם 'ציליני העוד מהכרם', אך טרם הוציאה אלבום, טוענים שאזולאי ידע על הכוונה להוציא ללהקה קלטת רשמית ראשונה, אחרי מכירות יפות של קלטות חפלה שלהם, ולכן הוא הזדרז והקליט את דנוך עם אותם שירים והוציא את האלבום שלו לפני המתחרים, כשהוא משתמש גם בשם: 'ציליני העוד'. דנוך טוען לעומת זאת שהשירים שבחר לשיר היו להיטי חפלות מקובלים שכולם שרו וכך גם הוא. יתרה מזאת, דנוך טוען שחלק גדול מהשירים המשותפים לשתי הלהקות בוצעו לראשונה על ידו.

מה שברור הוא שהאלבום של 'רמי דנוך וציליני העוד' יצא קודם, תחילה בקלטת ובאמצע 1975 גם בתקליט, והפך להצלחה היסטורית, חסרת תקדים במוסיקה הישראלית.

צילולי הכרם

להקלטת האלבום חברו לדנוך נגן הגיטרה (ובאלבום הזה גם בס) יהודה קיסר שלא ניגן עד אז מוסיקה מזרחית והפך מאז לאחד המוסיקאים הבולטים בתחום. הגיטריסט משה עוזרי, נגן האורגן ניצן אהרון, נגן הקאנון דוד גזלה, המתופף משה מוסרי ונגן כלי ההקשה דוד יאסין (ששמו מופיע אח"כ בהוצאות מחודשות של האלבום בדיסק כדודו יסמין). למרות שמו, ההרכב (כמו בצילולי העוד הכרם), כלל לא כלל עוד.

השירים באלבום הראשון שילבו בין עיבודים מזרחיים, יווניים, טורקיים ומרוקאיים, בהם הגיטרה נשמעת כמו בוזוקי (גם יהודה קיסר, כמו משה בן מוש מצילולי הכרם הושפע מאד מאריס סאן). השירים המשותפים לשני האלבומים היו "חסידה צחורה" (מ' ול' עממי), "בזכרי ימים ימימה" (אצל צילולי הכרם הקרדיט הוא "עממי מרוקני" אצל "צילולי העוד" נכתב שהמלים הן של ברכה צפירה והלחן של סמי אל מגריבי), "איילת חן" (מ' שלום שבזי, אצל "הכרם" הלחן "עממי" ואילו אצל "צילולי העוד" הלחן מיוחס לרמי דנוך) ומחרוזת השירים שהפכה ללהיט הגדול של האלבום (של שני האלבומים) "חנה'לה התבלבלה" ו"הביאני אל בית היין". עוד היו באלבום "ליבי האוהב" (תימני מסורתית), "לנר ולבשמים" (מ' שבזי, ל' אביהו מדינה), "שלום לבן דודי" (מ' מספר הפיוטים, ל' דוד אביכזר), "סעי יונה" (מ' שבזי, ל' עדאקי), "עזרני אל חי" (עממי) ו"עלומה עלומה" (מ' דנוך, ל' עממי). עטיפת התקליט לא כללה צילום של חברי הלהקה אלא רק ציור של תימנים בלבוש מסורתי מרקדים ליד נרגילה ענקית.... וכיתוב: "ביצוע מקורי".

הלהיט "חנה'לה התבלבלה" ובעקבותיו הקלטת והאלבום הפכו ללהיטי ענק (השמועות סיפרו שיחד עם גרסתם של צילולי הכרם נמכרו האלבומים והקלטות בכמות פנטסטית של מאה אלף עותקים תוך חודש, ובמיליון עותקים בשלוש השנים הראשונות...). האמרגן יהודה טלית ארגן ללהקה מסע הופעות, דודו אלהרר ביים את המופע והתחושה הייתה שזהו רגע היסטורי בו לראשונה משתלבות המוסיקה "המזרחית" ו"האשכנזית" בהצלחה רבה ומתחילות את "המהפכה המזרחית" במוסיקה הישראלית.

עוד במהלך 1975 הקליטה צילולי העוד אלבום שני, בשם המאוד לא מקורי ביצוע מקורי תקליט מס' 2. כאן הדמיון לאלבום המקביל של צילולי הכרם הצטמצם לשיר אחד בלבד ("יודוך רעיוני" העממי מסורתית) ושאר השירים היו שונים: שלושה מהם עממיים: "הכוכב", "עת דודים כלה" ו"אדון הכל". שני שירים של שלום שבזי: "לפלח הרימון" ו"שר הממונה" (ל' תימני עממי), שניים שכתב והלחין אביהו מדינה: "שב אל אדמתי" ו"שיר מלב בוקע", שניים שכתבה סמדר שיר: "שניים שניים" (ללחן יווני) ו"הנערה שהלכה" (לחן תורכי). בעיבודי השירים באלבום השתתפו מוסיקאים מערביים בתפישתם המוסיקלית כאלדד שרים ואצ'י שטרו, שניהם מלהקתו של שלמה ארצי באותה תקופה, ומרקו בכר, שבא מתחום הפופ. אל חברי הלהקה "הקבועים" (מהאלבום הראשון) רמי דנוך, יהודה קיסר, דוד גזלה ודוד יסין (הפעם ללא א' בשמו) הצטרפו יהודה מלכה בתופים, אצ'י שטרו בבס, אלדד שרים בקלוינט, פסנתר ומוג, מאיר לינגו באורגן, סמיר יסין בכינור ונגנים נוספים. האלבום הוקלט באולפני "טריטון" ו"קולינור" בהפקת אצ'י שטרו.

צילוי הנדס

ההפתעה הגדולה בדרכה המוסיקלית של הלהקה התרחשה ב-1976 באלבומה ביצוע מקורי תקליט מס. 3. הלהקה אמנם חזרה אל ארבעה שירים שגם צילי הי הכרם שרו קודם: "אני גדליה" (מ' נתן אלתרמן, ל' משה וילנסקי), "סורו מני" (מ' אלכסנדר פון, ל' עממי), "יער זקן" (עממי) ו"חזרה למוטב" (מ' זכריה מנחם, ל' עממי תימני) שהושר בתימנית. אך הגישה המוסיקלית, בעיבודיו של מרקו בכר, הלכה צעד נוסף לכיוון הפופ-רוק של התקופה. היו באלבום רק שירים מעטים ששמרו על אווירה מזרחית אותנטית, "ידידי השכחת" (מ' הרב סעדיה רבוח, ל' עממי), אך השאר נשמע שונה. השינוי בלט בעיקר בקטע הפתיחה: שיר אהבה לעוד ומעין ניסיון להצדיק את שם הלהקה: "עודי לי" (מ' אילן גולדהירש, ל' עממי), לחנו המקורי של דנוך ל"החיי"ל" (מ' סמדר שיר), להיט הפופ-פאנקי "אין לי מה לומר לך" (מ' יורם טהרלב, ל' אלדד שרים) וקטע כלי ששמו אמר הכל: "נעימת פופ-עוד" (ל' מרקו בכר) שהפך לאות תוכנית גלי צה"ל "על הדבש ועל הכיפק". השינוי היה גם פרסונלי: פרט לנגן הקנון דוד גזלה הוחלף כל צוות המלווים של דנוך, כשאת הצליל החדש מובילים שני האחים פיאמנטה, יוסי בגיטרה סולו ואבי בחליל. עוד השתתפו אבי שם טוב בבס, אבי הרשקו בתופים ומרקו בכר באורגן.

שיתוף הפעולה עם חברי להקת פיאמנטה החזיק מעמד זמן קצר בלבד, אך גם בהמשך דרכו של דנוך היה לגיטרה החשמלית תפקיד משמעותי לא רק כחקיינית בוזוקי.

עוד באותה שנה יצא אלבומה הרביעי של הלהקה בלהיטי זהב ובו תשעה מ"מיטב להיטיה" ואחד חדש: שיר מיוחד לבית"ר ירושלים עם זכייתה בגביע המדינה: "ילה ילה יה בית"ר". על העטיפה (ורק בעטיפה) הופיע סוף סוף העוד במקומה של הגיטרה החשמלית..

במהלך 1977 הקליטו רמי דנוך ונגנים משתנים תחת הכותרת צילי העוד אלבום חמישי, תקליט מס. 5 בעיבודים של יאיר שרגאי, אילן גלבווע ואורי קריב. בשירים ששילבו בין מזרחיות ופופ-רוק, בלטו "בגלל בנות" (מ' יואל ריפל, ל' מ.שלמה), "יומא" (מ' ול' ברכה כהן), "זה לא פייר" (מ' יורם טהרלב, ל' אלדד שרים) וחידוש פאנקי ל"פאלאפל" (מ' דן אלמגור, ל' משה וילנסקי). מצד שני היו באלבום שירים בסגנון פסטיבל עדות המזרח, בעיבודים תזמורתיים גדולים כ"שיר זמירות" (מ' שלום שבזי, ל' יהודה בדיחי), "אני שבוי" (מ' יורם טהרלב, ל' יהודה בדיחי) ו"שיר למחר הטוב" (מ' ול' אביהו מדינה). צילום חברי הלהקה לא הופיע כלל על העטיפה, את מקומו תפס... העוד.

ביום העצמאות 1977 זכה דנוך לפרגון מיוחד כשהוזמן להשתתף בתוכנית הטלוויזיה המרכזית באותו יום. הוא ביצע בו, לראשונה בטלוויזיה הישראלית, את "חנה'לה התבלבלה".

ב-1978, באלבומה השישי של הלהקה ביצוע מקורי תקליט מס. 6 כלל הרכב הלהקה את דנוך בשירה, דוד גזלה בקנון, יוסי יפרח בתופים וכלי הקשה, יואל חייבי בגיטרות, אבי שם טוב בבס ו...רוני דלל בעוד. בעיבודיו של גזלה התגוונו ההשפעות המוסיקליות גם לתורכיה, מרוקו ולבנון. בין שירי התקליט בלטו "זעקת הפרברים" (מ' אברהם בר עוז, ל' תורכי), "הריני

צילולי הנדס

שר" (מ' ול' עממי), "פעם פעם" (מ' ג'ו עמר, ל' לבנוני), "להלא איזיד אקטר" (עממי מרוקני), "איזומה בהר המור" (מ' שבזי, ל' דנוך) ו"שיר לירושלים" (מ' דנוך וגזלה, ל' גזלה).

סוף שנות ה-70 היו תקופה של שינויים רבים במוסיקה הישראלית, בפופ-רוק הישראלי וגם במוסיקה המזרחית החלו לתפוש את מרכז הבמה כוחות חדשים. דנוך, גזלה וחבריהם המשיכו להופיע, אך נדמה שהתנופה נחלשה, ממש כמו אצל צילי הכרם באותה תקופה.

אלבומה הבא של הלהקה הוקלט רק ב-1981, בחברת תקליטים שונה ("יונאטקס") ועם מפיק/אמרגן חדש (אלי בנאי). גם שם הלהקה הוחלף מצילי העוד ללהקת העוד ורמי דנוך. העיבודים עברו מידידיו של נגן הקנון דוד גזלה (ששמו כלל לא מוזכר בעטיפה) לידידיו של הגיטריסט יואל חייבי. בחלק מהשירים נשמע גם הצליל מעט שונה כשבמקום קאנון או עוד נוספו ללהקה כלי נשיפה בהם ניגן יעקב אלעזרוב ופסנתר בו ניגן מאיר כהן. דנוך כתב את רוב שירי האלבום, ביניהן "בלדה לחבר הרצל" (ל' תורכי עממי) שהוקדש להרצל מזרחי ז"ל, נהג המונית הקבוע של הלהקה, שנרצח בעזה. "נגילה עם נרגילה" (ל' ניסים כהן), "את לי כל חיי" (ל' יואל חייבי) ו"הכל נגמר" (ל' אלי מליחי). להיטי האלבום היו "אהובתי אופירה" (מ' ול' ניסים כהן) שהוקדש לשרם א-שייך ו"עופרה" (מ' דנוך, ל' תורכי עממי).

ב-1982, בפסטיבל הזמר המזרחי "למנצח שיר מזמור", אותו פסטיבל בו זכה זוהר ארגוב עם שירו "פרח בגני", הופיע דנוך עם משה ענקי ולהקת העוד בשיר "קסם המזרח" (מ' משה בן שאול, ל' דוד גזלה, ע' אלברט פיאמנטה).

האלבום האחרון של רמי דנוך ולהקת העוד, נתיב הזיכרונות, הוקלט ב-1984 (ויצא בחברת "התקליט") כשעם דנוך וגזאלה מנגנת להקת ברוש המאוד פופולארית בהקלטות התקופה (בעיקר בתחום הרוק): איקי לוי בתופים, יוסי מנחם בבס, שמוליק בודגוב בגיטרה וגם ננסי ברנדס ויהודה גבאי בקלידים וסינתיסייזרים. בין שירי האלבום היו "אשה אני צמא" (מ' אברהם בר-עוז, ל' יהודה בדיחי), "בנתיב הזכרונות" (מ' גרי גראנד, ל' סלים הללי), "האיש מכרם התימנים" (מ' דנוך, ל' חייבי), "חי את המחר" (מ' שרה שובל, ל' דוד גזאלה) ועוד. על העטיפה נראה דנוך לבדו, צועד מהורהר. העיבודים של ננסי ברנדס ויהודה גבאי יצרו את האלבום ה"מערבי" ביותר של דנוך ואת סופה של הלהקה. דנוך שחזר בתשובה באותה תקופה, המשיך לשיר באירועים ושמחות, אך לא הוסיף להקליט.

בשנת 2003, לציון 30 שנה לפעילות ההרכב, יצא אוסף משולש של ההרכב, שכלל 54 שירים מכל אלבומיהם, וביניהם "חנה'לה התבלבלה", "עת דודים כלה" ועוד. עם צאת האוסף, התקיים מופע איחוד של הלהקה בתיאטרון אניס ביפו.

בפברואר 2005 השתתף ההרכב בטקס פרסי ערוץ המוסיקה הישראלית (פרסי עמי). ההרכב שיתף פעולה עם הזמרת דיקלה בביצוע ללהיט "חנה'לה התבלבלה".

נכתב ע"י יואב קוטנר

צילוי הכנס

2. "את לי לילה" | מילים: יואל גוב ובועז שרעבי | לחן: בועז שרעבי ביצוע: שי צברי

בועז שרעבי הוא זמר ומלחין ישראלי שפועל בז'אנר מוזיקת הנשמה וידוע בזכות קולו הערב (וצחוקו המסתלסל), ושיריו קנו להם כבר מקום של כבוד בזמר העברי. האלבום הראשון של בועז שרעבי יצא ב-1971 והוא כלל להיטים כמו "פמלה" ו"חופשי ומאושר". בשנות ה-80 לאחר שחזר מארה"ב הוציא בועז שרעבי את האלבום "אצלי הכל בסדר" ורכש את ליבו של הקהל בישראל. במהלך השנים עבד בועז שרעבי עם יוצרים גדולים כמו אהוד מנור (איתו הרבה לשתף פעולה), עוזי חיטמן, שמרית אור, נורית הירש ועוד. אלבום האוסף של בועז שרעבי "את לי לילה", שיצא ב-1993 הפך ללהיט היסטורי ומכר עד היום כרבע מיליון עותקים. ב-1994 קיבל בועז שרעבי את פרס אקו"ם על מפעל חיים, וב-1998 נבחר שירו "לתת" לשיר היובל של גל"צ. אלבומו האחרון של בועז שרעבי "לנשום" יצא ב-2007. (מתוך: שירונט)

את לי לילה

בועז שרעבי
מילים: יואל גוב ארי ובועז שרעבי
לחן: בועז שרעבי

רק אותך אוהב הלילה
דמדומים ומנגינות
והמתנה שלי הלילה
בלי אותך האכזבות.

רק אותך רוצה הלילה
אין לי כלום, גם לא מילים
ואני חולם, חושב עלייך
את כמו מיליון שירים.

כה זרה את לי ולמה
הלכת עם מישהו אחר
לפעמים אני חושב
איך לאהוב אותך הלילה
אין לי לילה, אין לי יום
אין לי לילה.

רק איתך אפרוט הלילה
עם מיתר ונשמה
רק אותך רוצה הלילה
עם הצלילים והדממה.
כה יפה את לי ולמה
הלכת לי לעולם אחר
לפעמים אני חושב
מה לעשות לבד כל לילה
מה לי לילה, מה לי יום
מה לי לילה.

רק אותך אוהב הלילה
דמדומים ומחשבות
והמנגינה שלי הלילה
כמו אותך האכזבות.

רק אותך רוצה הלילה
אין לי כלום, גם לא שירים
אני חושב, חולם עלייך
את כמו מיליון צללים.

כה רכה את לי ולמה
הפכת למשהו אחר
לפעמים אני חושב
איך לאהוב אותך כל הלילה
את לי לילה, את לי יום
את לי לילה...

רק אותך רוצה הלילה....

צילוי הנדס

3. "כבר עברו השנים" (זוהר ארגוב) | מילים ולחן: אביהו מדינה ביצוע: שי צברי

זוהר ארגוב הידוע כיום בכינוי "המלך" נולד ביולי 1955 בשיכון המזרח שבראשון לציון בשם זוהר עורקבי להורים יוצאי תימן. כבר מילדותו בלט בכישרון הזמרה שלו. בגיל 13, הפסיק את לימודיו. בגיל 17 ב-1972 נישא לאשתו ברכה צברי. לפרנסתו עבד תחילה כטייח. הוא נחשב עד היום לאחד מגדולי וחסובי הזמרים הישראלים, ממובילי המוזיקה המזרחית ואף אחד האחראים על ההכרה במוזיקה הים תיכונית כחלק מההוויה הישראלית. "ארגוב הוא פורץ דרך אמנותי בסדר גודל של יוצרים ידועי שם מהתרבות הפופולארית המערבית, גאונים מוזיקליים שמעט מאוד מהמהפכה שלהם הייתה קשורה ליד המקרה" (בן זילכה, מבקר מוזיקה) (זוהר נפטר ב-1987

כבר עברו השנים

מילים ולחן: אביהו מדינה

לא אמרה לי דבר
לא הבחנתי בזר
אף לא בעולם אכזר
לא ידעתי על מה
רחקה נעלמה
ואיתה הנשמה
והבית החם
כה בודד מיותרם גם השיר
בו נדם
מה נותר מה נשאר
גם היום לי קדר
ובלילה בלילה קר

ומיני אז כבו עיני...

ומיני אז כבו עיני
כל עולמי חשך עלי
כי לעגו לי ידידי
טוב לי מותי מחיי
אנה אלך אנה אברח
איך אתנחם איכה אשכח
איכה אשכח

כבר עברו השנים
אך אזכור הימים
עת היינו אוהבים
נשבעה אמונים
ובשם הקדושים
לי נתנה נעורים
ולפתע פתאום
או ארור זה היום
לא היה זה חלום
הודיעוני רעי
שראוה וודאי
עם אחר בחשאי

4. "מה יפו הלילות בכנען" | מילים: יצחק קצנלסון | לחן: עממי ערבי ביצוע: שי צברי ו A-WA

יצחק יחיאל קצנלסון נולד בשנת 1886 בעיירה קרליץ (Karpaty) בפלך מינסק שבבלארוס. כאשר היה בן 10 עבר עם הוריו ללודז' שבפולין. ב-1906 החל את עבודתו החינוכית בבית הספר העברי, ברשת חינוך עברית מיסודם של משפחתו. ב-1910 פרסם את ספר שיריו הראשון, "דמדומים". שנתיים לאחר מכן הקים את "הבמה העברית" - להקה תיאטרונית עברית המציגה ממוחזותיו. הוא ערך שני ביקורים בארץ: אחד ב-1925 ושני ב-1934. בין השנים 1935-1939 פעל בינות החלוצים אשר גרו בקיבוץ בורוכוב שבלודז'. יצחק קצנלסון נרצח ב-1944 במחנה ההשמדה אושוויץ.

על-אף שיצחק קצנלסון ביקר בארץ ישראל רק פעמיים ולזמן קצר, הוא הרים תרומה חשובה לזמר העברי באמצעות שיריו הידועים: "יפים הלילות בכנען", "גילו הגלילים", "רוח עצוב", "נעולה היא דלתי" ושיר הילדים "חמש שנים על מיכאל". (מתוך ויקיפדיה)

על גלגולו של השיר "מה יפים הלילות בכנען":

יצחק קצנלסון כתב את השיר "מה יפים הלילות בכנען" בשנת תרס"ו (1905-1906); בשנת תרע"א (1910-1911) הותאם השיר ללחן ערבי עממי. על פי זמרת מילות השיר בערבית נפתחים בשורה "שפתהא שפתהא תכ'בז עלא אל-סאג'י מגדור".

על פי עדות דוד אבישר, עיתון "במערכה", ינואר 1962, עמ' 9, במדור "מזמירות הארץ": "היה זה בשנת תרע"א [לחגיגות חנוכה בחברון]... תלמידי כיתה ו' הכינו את החיזיון "מכירת יוסף" לקצנלסון, הפותח בשיר "יפים הלילות בכנען". התלמידים שיננו בהתלהבות את התפקידים וחסרה לנו נעימה ל"יפים הלילות" נעימה כנענית, מזרחית, הולמת למלים ול"אמנים". נסינו בכה ובכה עד שהגענו לנעימה הרווחת כיום לשיר זה."

השיר נפתח במוטיב בסגנון אלתור כפרי המכונה "עתאבא" העתאבא מושר בשפה הערבית המדוברת, אולם אין בו את המורכבות המוסיקאלית שעשויה להופיע במוואל. העתאבא פותח תמיד בצליל גבוה, לרוב בקוורטה או בקווינטה, וממנו תתבצע ירידה (בדומה לפתיחת השיר "מה יפים הלילות בכנען": צלילי רסיטציה פותחים; עליה בקווינטה; וירידה מטה).

צילוי הנדס

הפתיחה תהיה על מליסמה ארוכה "אוף", ולסיומי הבתים נוהגים להוסיף משפט מליסמטי על המילים "יא ב י" או "יא עיני". כמו במוואל, לעתאבא אין מענה מוסיקלי של הקהל לבד מקריאות או מחיאות כפיים, והוא כולו בנוי מזוגות משפטים של שאלה ותשובה. (מתוך עבודת הדוקטור של אפרת ברט, "ערב ומערב: השפעת המפגש עם המזרח על מלחיני הזמר העברי המוקדם (1920-1960)", האוניברסיטה העברית, 2012, עמ' 134)

השיר נכלל בתקליטור: "הלילות בכנען" ירושלים, 12.8.90 שהקליט: יעקב מזור. דברי יעקב מזור, מתוך חוברת התקליטור "יפים הלילות בכנען":

השיר ואופן ביצועו בגרסה זו הם דוגמה מובהקת להשפעה של תרבות הזמרה הערבית על הזמר העברי: לחנו מבוסס על לחן של שיר אהבה ערבי; הוא מזומר בפי שני סולנים השרים לסירוגין עם מענה של הקהל בפזמון; לבתים שחיבר קצנלסון נוספו עשרות בתים מאולתרים. בגרסה זו הזמר הראשון שר שלושה בתים של קצנלסון (א, ג, ה), והשני שר בתים מאולתרים (ב, ד, ו, ח). בית ד' שאול מעירו של ביאליק "היא יושבה לחלון". היתר - מדמיונו של הזמר, מהם בית ב' מבוסס על פסוק משיר השירים (א: 15). ולבסוף, הבית הראשון מושר בפי הזמר הראשון פעם נוספת כבית שביעי, בגרסה מלודית וירטואוזית מאולתרת. (מתוך: אתר זמרשת)

צילוי הנדס

"מה יפים הלילות בכנען"

מילים: יצחק קצנלסון
לחן: עממי ערבי
כתיבה: תרס"ו (1905-1906)
הלחנה: תרע"א (1911- התאמת המנגינה הערבית)

יִלְלֵת תַּנִּים נוֹגָה...
אָחִי הִלְכוּ לְרַעוֹת צֹאנִים,
לְהִשְׁקוֹת הָעֵדָרִים,
וְרַחֵל, רַחֵל שְׁלִי
תִּדְלַג עַל הָהָרִים.

יִלְלֵת תַּנִּים נוֹגָה...
הַשִּׁלַּג עַל הַר חֶרְמוֹן
הוֹלֵךְ וְנֹמֵס,
בּוֹאֵי אֵלַי, רַחֵל שְׁלִי
בּוֹאֵי וְנִתְעַלֵּס.

יִלְלֵת תַּנִּים נוֹגָה...

תרגום לעברית
ראיתיה

ראיתיה אופה לחם על [טס] הסאג'י
חטוב הוא חזה ואני הולך ובא
על יד אל..
יא אבו אל-עגאליה

בחיך לא אלך בחיך לא אלך
שער הלעג סגור
ושער השעשוע פתוח
...על יד

רוצה אותו רוצה אותו אומרת רוצה אותו
רוצה אותו נער צעיר וכלי זינו בידו
...על יד

הוי! האב כועס עליי
ביני ובינך ההרים ומה פשר פחדך עליי
...על יד

מֵה יָפִים הַלַּיְלוֹת בְּכַנְעַן
צוֹנָנִים הֵמָּה וּבְהִירִים
וְהַדְּמָה פֹּה תִשְׁעִיר
יַעַן לָהּ לְבִי בְּשִׁירִים.

יִלְלֵת תַּנִּים נוֹגָה
תִּחְצֹּה דְּמֵי הַלֵּיל.

הוֹלְכִים וְאוֹבְדִים הַשִּׁירִים,
רַק הַדָּם הַקָּל לָנוּ יַעַן
צוֹנָנִים הֵמָּה וּבְהִירִים
וְיָפִים הַלַּיְלוֹת בְּכַנְעַן.

יִלְלֵת תַּנִּים נוֹגָה...
יָפִים הַלַּיְלוֹת וּבְהִירִים
צוֹנָנִים הֵמָּה בְּכַנְעַן
צָלְלוּ, נְדַמּוּ הַשִּׁירִים
וְהַדָּם עוֹד יַעַן, עוֹד יַעַן.

מילים בשפת המקור (ערבית)
שפתהא

שפתהא תכ'בז עלא אל-סאג'י
מגדור צדרהא ואנא ב-ארוח ב-אג'י
על יד אל יד אל יד אל
יא אבו אל-עגאליה

וחיאתאכ מא ב-ארוח וחיאתאכ מא ב-ארוח
באב אל-סכ'רה מסכרה
ובאב אל-פרג'ה מפתוח
...על יד

ב-ארידו ב-ארידו בתרגול ב-ארידו
ב-ארידו שאב אל-זע'יר ואל-מרת'ינה באידו
על ידי...

אח' אבויה אבוי זעלאן עלי
ביני ובינך אל--ג'באל ושכ'ופכ עלי
...על יד

צילוי הנדס

5. איילת חן

מילים: ר' שלום שבזי | לחן: תימני עממי

ביצוע: A-WA

איילת חן

ר' שלום שבזי
תימן מאה 17

אֵילַת חַן בְּגִלוֹת תִּסְמְכֵנִי
וּבְלִילָה בְּתוֹךְ חִיקָה מְלוֹנִי

לְכוּס יִינָה אֲנִי תַמִּיד מְזוּמָן
וְנִתְעַרַב חֲמַד יִינָה בֵּינִי

שְׁתוּ דוֹדִים לְעוֹמְתִי וְשָׁכְרוּ
וְהִעִירוּ לְשֹׁכֵל רַעֲיוֹנִי

בְּהִיכַל בַּת מְלָכִים הַכְּבוֹדָה
וְשׁוֹלְחָנָה מְזוּמָן לְהַמוֹנִי

זְמַן הַפְּרִיד לְכָל רַעִים וְדוֹדִים
אֲבָל דוֹדֵי בְּאֵהְבָה יִמְשַׁכְּנִי

יִקְשֶׁר חַן וְחֶסֶד עַל גְּבֵרַת
בְּמַעְגַל חַן וְחֶסֶד יִזְכְּרֵנִי
מִפְרָשׁוֹ בְּעֵנָן עֲבִי שְׁחָקִים
לְרַעֲיָתִי וְהִיא תִפְיֵק רְצוֹנִי

שְׁעָרֶיהָ חֲמֻשִׁים הֵם קְבוּעִים
זְכוֹת לָאָה בְּבִינָה תִסְעַדְנִי

תְּעוֹרֵר אֶהְבַּת רַחֵל לְבָנִים
בְּסוֹד מְלָכוֹת עֲשִׂירִית תִּעְלֵנִי

אֶלְקִים חֵישׁ לְעַמְּךָ יְשׁוּעָה
בְּעֵת רְצוֹן תִּצְחָצַח גְּרוֹנִי

שְׁלוֹמִי לֵב בְּרוּב שְׁלוֹם תִּסּוּבֵב
בְּנֵי אִישׁ תָּם סְגוּלַת אֵב הַמוֹנִי

איילת חן - על הפיוט

שיר לשמחת החתונה במסורת יהודי תימן השייך לשירי ה"זאפה" - שירים שהיו מושרים ע"י הקהל בעת שהיו מלווים את החתן מבית הכנסת לביתו במשך שבעת ימי החתונה ("שבע הברכות") בשירה וברוב עם. בארץ זהו שיר ה"זאפה" המרכזי והוא מבוצע בעיקר בשבת בבוקר, לאחר תפילת שחרית, כאשר קהל המתפללים מלווה את החתן מבית הכנסת לביתו. השיר מושר גם בטקס החופה. הפייטנים השרים את השיר משתמשים בו כ"נשיד" - פתיח לשירה. השיר נכתב ע"י ר' שלום שבזי, והוא מתאר את הקשר המיוחד במינו שבין הרעיה והדוד, בין עם ישראל ובין השכינה - קשר של אהבה וברית נצחית גם בחשכת הגלות, ממרחקי הזמן והמקום. השכינה מתוארת כְּלָנָה בחיקו של המשורר, של העם, והיא - איילת החן - מנחמת אותו בגלותו. עליה הוא מתרפק ובה הוא מוצא משען ונחמה. ואילו הדוד - הוא מושך אליו בחבלי אהבה את רעייתו העזובה. השיר משופע בביטויי אהבה וחיבה - איילת חן, בת מלכים, גברת, רעיה - הפונים אל הרעיה והשכינה כאחת, כשברקע נוכחת כל העת שמחתם ואהבתם של החתן והכלה ביום חופתם, בין אם הם החתן והכלה הממשיים של כבוד חתונתם שרים את השיר, בין אם אלו הרעיה והדוד המטאפוריים - כנסת ישראל ודודה, השכינה וכנסת ישראל. (מתוך: הזמנה לפיוט)

צילוי הנדס

רבי שלום שבזי, המכונה גם 'אבא שלום שבזי' (ה'שע"ט -1619 ה'תמ"ו 1686?) היה מגדולי חכמי ומשוררי תימן ואחד מגדולי היוצרים בספרות העברית והיהודית לדורותיהם. רבי שבזי נולד ביישוב נג'ד אלוליד שליד תעיז בשנת 1619 לאביו יוסף (שלם בן יוסף בן אביגד בן כלפון משתא אלשבזי), וכשעבר ליישוב שבז נוסף לו הכינוי "אל-שבזי". בגיל 15 נפטר אביו ועקב כך עזב את ביתו על מנת לפרנס את המשפחה. כשחזר התגורר בקלעת אלצעיד. נהג לנסוע אל צנעא, בירת תימן לשאת ולתת עם חכמי העיר בתורה. ידועה ידידותו הרבה עם ראש רבני צנעא הרב סעדיה דריין (שחיבר פירוש על משנה תורה לרמב"ם שרובו אבד), אליו כתב שיר הפותח במילים "אהוב ליבי נשיא הדור בעירו אשר הגה בתורה התמימה".

רבי שבזי היה מנהיג ומשורר. שירתו של שבזי הושפעה מתורת הקבלה, ולרבים משיריו יש גוון מסתורי וסמלי. עסק גם בפילוסופיה והדבר ניכר בשיריו ובספרו "חמדת ימים" על התורה. מרבית שירי הרב שבזי הם בעיקר שירי קודש המבטאים את הקשר הנצחי שבין עם ישראל והקב"ה, ומיעוטם שירי חידות בתורה לידידיו הרבנים, ושירי פולמוס ושעשוע. בכולם חבויים רמזים או מוסר השכל. בדומה לחכמי ומשוררי ספרד בעידן תור הזהב, גם שירתו מתאפיינת במשקל שירת ספרד. בשנת 1977 הוצא לאור קובץ משיריו (דיוואן), שלא פורסמו עד אז על ידי יד בן צבי. בין פיוטיו המוכרים: "אהבת הדסה", "אם ננעלו", "איילת חן" ועוד "שירתו נפוצה עוד בימיו בשל היותה ביטוי עז לרגשותיהם של היהודים בתימן ובשל המשען הרוחני היצוק שיכלו למצוא בה. לא בכדי הועתקו מאות שיריו – המסורת מייחסת לו חמישה עשר אלף שירים, כמניין הו"ד – במאות ואלפי דיואנים, ואף תפשו מקום בראש במבחר השירים המושרים בשבתות, במועדים ובמסיבות שונות. שירתו של שבזי נעשתה חלק בלתי נפרד מעולמו הרוחני של היהודי בתימן. בתמיכתה עלה בידו לשאת את סבל הגלות ומצוקותיה, והיא שסייעתו לשמור על חוט תקוות הגאולה. אף היא שנתמללה על שפתיו עת עלה "על כנפי נשרים" בצאתו מן הגלות החשוכה וברדתו מהן על אדמת הקודש" (מתוך אתר הזמנה לפיוט).

בשנת 1984 הוציאה הזמרת עופרה חזה את אלבומה "שירי תימן", אלבום שלם שכלל שירים מסורתיים ממוצאה התימני, שרובם הם פיוטים של הרב שבזי. מוזיקה זו הפכה בהמשך לזו שסללה את דרכה לשוק הבינלאומי, ופיוטיו בני מאות השנים של שבזי הפכו לחלק משיריה הגדולים ביותר, בהם השיר "אם ננעלו" שהפך ללהיט בינלאומי. בשנת 2005 כלל עידן רייכל באלבומו "ממעמקים" שני שירים מאת שבזי: "ביום שבת" ו"אם תחפצה". אורי ברזילי חיבר שיר בשם "אגדת שלום שבזי" על חייו. את השיר ביצעו בין היתר יזהר כהן, עופרה חזה ומרגלית צנעני.

קברו של הרב שבזי, בעיר תעיז, נתקדש גם אצל היהודים וגם אצל התימנים המוסלמים הוא האישיות הרבנית הנערצת ביותר על יהודי תימן. דמותו נתפסת בעיניהם כדמות מופלאה של איש מופת בעל השגות על אנושיות ומחולל נסים ורבים הם הסיפורים על מופתיו וישועותיו.

(ויקיפדיה)

צילוי הנדס

6. "חביב גלבי" | מילים ולחן: עממי תימני

ביצוע: A-WA

השיר "חביב גלבי" - אלבום הבכורה של ההרכב A-WA מכיל 12 שירים משירה זו של נשות תימן. בחיפושיהן אחר חומרים לביצוע, נתקלו האחריות בשיר "חביב גלבי ויא עייני", בביצועו של הזמר התימני שלמה מוקעה. השיר התימני העתיק היה מוכר לאחיות עוד מילדותן, ודרכו התוודעו לשירת החול של נשות תימן, שעברו מאם לביתה במשך דורות רבים. שיר זה היה לסינגל הבכורה שהושמע והיה להצלחה גדולה בציבור הישראלי. המילים של השיר נכתבו בשפה התימנית. מאוחר יותר הוציאו האחיות גרסה נוספת של השיר, בשיתוף פיטבול. (ויקיפדיה)

"חביב גלבי" - אהוב ליבי

מילים ולחן: תימני עממי

A-WA

אהוב ליבי ועיני מפליא מי הסיתך נגדי
אמור לי מי הסיתך נגדי הלוואי יאכל ולא יהנה
אהוב ליבי ועיני מפליא לי מי הסיתך נגדי
מראשית עלות השחר נעלב אהובי והלך לבכות
נעלב אהובי והלך לבכות נעלב ולא אמר לי

אהוב ליבי ועיני מפליא לי מי הסיתך נגדי
אהובי גרם בכי לעיני והלך לו והשאירני
והלך לו והשאירני ואין כמותו אהוב אחר
אהוב ליבי ועיני מפליא מי הסיתך נגדי
אהוב הלב הדהים אותי שנה וחודשיים לא בא אלי
שנה וחודשיים לא בא אלי, הוי בני אדם הלך לו לדרכו והשאירני

אהוב ליבי ועיני אמור לי מי הסיתך נגדי
למי אבכה ויבינני למי אבכה וירחם עלי
למי אבכה וירחם עלי ומי מכם ישמח אותי
אהוב ליבי ועיני אמור לי מי הסיתך נגדי

חביב גלבי (קלבי) ויא עיני עג'ב מן עיבכ מיני
וקול מן עיבכ מיני ג'על יאכל ולא יהני
חביב גלבי (קלבי) ויא עיני עג'ב מן עיבכ מיני
מן אול טלעת אלפג'רי חניק כלי וסאר יבכי
חניק כלי וסאר יבכי חניק יא סאר ומא קאל לי

חביב גלבי (קלבי) ויא עיני עג'ב מן עיבכ מיני
חביבי בכא אלאעיאני וקאם רח לה וכלאני
וקאם רח לה וכלאני מא ביש מיתלה חביב תאני
חביב גלבי (קלבי) ויא עיני עג'ב מן עיבכ מיני
חביב אלקלב אעיאני סנה ושהרין ומא ג'אני
סנה ושהרין ומא ג'אני יא נאס רח לה וכלאני

חביב גלבי (קלבי) ויא עיני וקול מן עיבכ מיני
אלמן אשכי ויפהמי למן אבכי וירחמי
למן אבכי וירחמי ומן מנכום יסליני
חביב גלבי (קלבי) ויא עיני וקול מן עיבכ מיני

שירת נשות תימן

בתימן, התופעה של אמנים ואמניות שמשתלבים בתרבות הרוב המוסלמית לא התקיימה בתימן. יתר על כן, גם בתוך הקהילה היהודית עצמה לא צמחו "כוכבי זמר" כפי שארע בארצות ערב האחרות בשנות הארבעים והחמישים של המאה ה-20. הסיבה העיקרית לכך היא שבתימן עצמה לא היה קשר רציף בין הקהילות היהודיות השונות בגלל הטופוגרפיה הייחודית לתימן. רוב היהודים ישבו ברמת תימן המרכזית - שטח הררי קשה ולכן התופעה של זמרים וזמרות ידועים לכלל הקהילה לא התקיים. גם גודל הקהילה השפיע על היעדר תופעה זו בתימן. כל קהילת צנעא מנתה בשיאה 6000-8000 איש, וברדאע היו כ-2000 איש, הקהילות היו קטנות ופזורות במרחקים גיאוגרפים גדולים והיו אפילו קהילות שלא היה בהן מניין של יהודים. עולם השירה והזמרה בקרב יהודי תימן היה חלק מחיי היום יום התפקודיים.

צילוי הנדס

מקומן של הנשים בשירה ובזמרה בתימן:

החברה התימנית הייתה מאד פטריארכלית וחירותה של האישה נשללה. שירת נשות תימן היהודיות שימשה כמנגנון סובלימציה, שבו האישה פורקת את תסכולה בשירה תוך כדי עבודות משק הבית. בשירתן נתנו הנשים ביטוי למאוויהן, לאכזבותיהן, לקשיי היומיום ולרגשותיהן. היו אלו שירים פשוטים מלאי הומור וחקן, שעסקו בבית במשפחה, אהבה, יחסים בין המינים, לידה, נעורים ועוד. הנשים גם שרו לילדים שירי ערש. ועוד. שירת הנשים הייתה מעין ביטוי למצבה הנפשי של הזמרת עצמה. אלו היו שירים אישיים מאד שנועדו לבטא את המאוויים האישיים של הנשים. שירה זו הועברה מאם לבת. הייתה זו תרבות נשית שבעל פה. הייתה גם שירה תפקודית יותר שהושרה באירועים במעגל החיים ובמעל השנה, כלומר בחגים ומועדים. שירים אלו, למשל שירי החינה היו יותר קנוניים ובעלי תבנית ומילים קבועות. בשירת הנשים האישית היו תבניות כלליות, אך כל אישה גם יצרה וריאציות משלה. רק בארץ רשמו את השירים הללו מפיהן של נשות תימן היהודיות, אך בתימן, כאמור, זו הייתה תרבות שנמסרה בעל פה.

בחלק מהתבניות של שירה זו הייתה חפיפה מסוימת בין שירת נשים תימניות מוסלמיות לנשים יהודיות. המפגש הבין תרבותי התרחש בזירות שונות בחיי היומיום כגון השוק, הבאר ויחסי השכנות. הגברים היהודים התימנים עסקו בכל המלאכות הזעירות: הם היו רפדים, סוחרים, צורפים, קדרים ועוד. למעשה המוסלמי היה לקוח של היהודי התימני. וכך התקיימו המגעים הבין תרבותיים.

מה בין שירת נשות תימן לשירת הקודש בתימן?

הנשים ניהלו דיאלוג שהוא מעבר לדיאלוג הכללי. שירת הגברים היהודים בתימן הייתה כולה שירת קודש והייתה צנזורה חריפה על שירת החול, שנעלמה ברבות הימים מה"דיוואן" (ספר הפיוטים) התימני. משום כך, כל ענייני החול נוקזו לשירת הנשים. לכן הדיאלוג היהודי המוסלמי התאפשר רק בשירת הנשים. גם שירת הגברים הושפעה מהעולם המוסלמי. בהחלט ניתן לזהות בשירת ר' שלום שבזי והפייטנים המאוחרים יותר דימויים מהעולם המוסלמי, אך ככלל זו הייתה שירת קודש יהודית. בנוסף לכך, הנשים בתימן לא היו משכילות ברובן ולא ידעו עברית. לכן הן שרו בערבית יהודית תימנית, מדוברת בלהג מקומי בעוד ששירת הגברים, שירת "הדיוואן" הושרה בערבית יהודית קלאסית – שפת הרמב"ם ובעברית וארמית ונכתבה בעברית.

מתוך המאמר "שירת נשים גדולה עולה: "אה לה ימן". מאת שירה אוזיון (מבוסס על ראיון עם ד"ר רפי שובלי)

צילוי הכנס

7. "סוד המזלות" (זוהר ארגוב) | מילים ולחן: אביהו מדינה ומשה בן מוש ביצוע: A-WA

אביהו מדינה (נולד ב-19 באוגוסט 1948), הוא זמר פזמונאי ומלחין בולט במוזיקה הישראלית, בזמר המזרחי, והים תיכוני בישראל. תרם רבות בעשיריו ובמאבקיו ללגיטימציה התקשורתית של הזמר המזרחי, שנהפך עם השנים לחלק בלתי נפרד מהזמר העברי, בין היתר בזכותו ובזכות זוהר ארגוב. שיתוף הפעולה הידוע שלו עם זוהר הוליד את הלהיטים הגדולים של זוהר: "הפרח בגני", "להיות אדם", "כבר עברו השנים", "סוד המזלות", ועוד.

בשנת 2015 נבחר מדינה להיות אחד מארבעה עשר מדליקי המשואות ביום העצמאות של אותה שנה. (ויקיפדיה)

סוד המזלות

זוהר ארגוב
מילים: אביהו מדינה
לחן: אביהו מדינה ומשה בן מוש

רוצה אדם לנוח מבקש שלום
אחד רוצה בטוח שני היום
ומה ברור יותר מכל
לא נדע איך הגורל ייפול
מה שבטוח האתמול
לא תוכל אדם...

יושב האל למעלה בהרהורים
עד לאן תגזים בדימויים
עד לאן תרחיק בדימויים
תחפש פתרון בכוכבים
וגם לחיות לעולמים

מימי ראשית שמיים על העולם
מאז קוו המים והאדם
חולם הוא על המוסיקה
שהיא יפה וגם זכה
לכל חייו נאמנה
חולם הוא על האהבה
שהיא יפה וגם זכה
לכל חייו נאמנה

לא תוכל אדם לדעת ולא לחזות
ואל תבקש ללמוד את סוד המזלות
כל מה שנותר לך הוא רק לצפות
ובעתיד הלוואי ותגשמנה התקוות

8. "סופר טייגר" | יצירה אינסטרומנטלית | מאת זיו סלמה

זיו סלמה נולד בעכו ב-1986. חי ועובד בירושלים. בוגר התיכון למדעים ואמנויות במגמת מוזיקה (קומפוזיציה וסקסופון). התנדב לשנת שירות בקונסרבטוריון העירוני בעכו, שם לימד סקסופון, הנחה הרכבים ולימד קומפוזיציה. שירת כנגן סקסופון וכמעבד בתזמורת צה"ל. למד קומפוזיציה באקדמיה למוזיקה ולמחול בירושלים. זכה במלגת לימודים של קרן התרבות אמריקה-ישראל בשנים 2008-2010. יצירותיו מבוצעות בארץ ובעולם.

כיום משמש כמורה לסקסופון בקונסרבטוריון הישראלי למוזיקה (שטריקר) ובקונסרבטוריון הסדנה בירושלים. חבר ברביעיית הסקסופונים של תל אביב. ונגן בתזמורת ירושלים מזרח ומערב משנת 2014.

צילוי הנדס

9. הפרח בגני (זוהר ארגוב) | מילים: אביהו מדינה | לחן: אביהו מדינה ומשה בן מוש "המלך" | מילים: חביבה פדיה | לחן: שי צברי

ביצוע: שי צברי

על השיר "הפרח בגני" - בשנת 1982 הצליח המפיק מאיר ראובני להכניס את ארגוב לפסטיבל הזמר המזרחי, עם השיר "הפרח בגני" (שיועד מלכתחילה לשימי תבורי). את השיר כתב והלחין אביהו מדינה ועיבד ננסי ברנדס. ארגוב ביצע את השיר על במת בנייני האומה בירושלים, וזכה במקום הראשון בפסטיבל. ההופעה בפסטיבל, ששודר בשידור ישיר בערוץ 1, הזניקה את הקריירה של ארגוב. כמו כן, השיר "הפרח בגני" זכה בשנת 1988 במקום השביעי (מתוך מאות שירים) בתוכנית 'שיר היובל' ב ערוץ 1 (במקום הראשון זכה השיר "ירושלים של זהב"). בתחילת השיר ניתן לשמוע את ההשפעות שספג זוהר מהמוזיקאים של סלים הללי. (מתוך ויקיפדיה)

הפרח בגני

זוהר ארגוב

מילים: אביהו מדינה

לחן: אביהו מדינה ומשה בן מוש

את עולמי עם שחר את לי כל היום
את עולמי בלילה את החלום
את בדמי ברוחי ולבבי
את הניחוח המתוק הפרח בגני.

מאז הלכת יומי קודר ארוך ומשעמם
לשוא רוצה אני לשכוח ולהתעלם
חזרי מהר כי בלעדייך עולמי שומם
נדמו מיתרי קולי וכינורי דומם.

את עולמי...

מיום אביב בהיר וצח אותך אני זוכר
וכבר מאז היטב ידעתי שלא אוותר
כי לי היית בבת עיני בכל יום וכל ליל
היית לי כמלאך האל מתוך הערפל.

רציתי לבקש ידך רציתי לך לומר
סוד אהבה שבלבבי שמור מכל משמר
רציתי לך לומר אהבתי אהבתי ונגמר
אך לא העזתי גם כשהיה כבר מאוחר.

צילולי הנדום

על השיר "המלך" - "המלך" הוא שיר מקורי של שי צברי, שנכתב על ידי המשוררת וחוקרת היהדות והקבלה, פרופ' חביבה פדיה, והולחן ע"י שי צברי. בין השניים נרקם שיתוף פעולה, כבר ב-2004 בפרויקט "יהודה הלוי פינת אבן גבירול", שהפיקה פדיה. השיר יצא במסגרת אלבומו של צברי "שחרית" ב-2015. את השראותיו לאלבום ולהופעותיו קיבל צברי מלהקות 'השובלים', 'צלילי הכרם' ובעיקר 'צלילי העוד' ששילבו בין מזרח למערב, בין שירי קודש לחול, והושפעו מאד גם מהמוזיקה היוונית, ההודית הפרסית ומשירי העם הרוסיים. כן הושפע רבות מהזמרת והיוצרת אהובה עוזרי, האם המייסדת של המוזיקה המזרחית הים תיכונית בישראל.

המלך

שי צברי
מילים: חביבה פדיה
לחן: שי צברי

המלך תביאני חדרין
ימים רבים צפיתי
וכלום לא ראיתי
נשבעתי לא אציץ
וקל לי לקיים
כי לא אראה אלא אותך
המלך תביאני חדרים
שם אתן בכיי לך
שם גלותי
המלך חדרים.

צילי הכרם

10. "לשיר בקול ערב" (דקלון) | מילים ולחן: אביהו מדינה ביצוע: שי צברי

דקלון הוא כינויו של הזמר הישראלי יוסי לוי, לשעבר חבר בלהקת צלילי הכרם במהלך הקריירה הענפה שלו, שנמשכת עשרות שנים, הוציא למעלה מ-30 אלבומים.

לוי נולד וגדל בכרם התימנים בתל אביב. הוא החל את הקריירה שלו ב-1950 כשהיה בן 6, כאשר הופיע בתוכנית רדיו שבה שר שיר שבת. כנער, הופיע באירועים שנערכו בבית ספרו ובשכונתו. הוא הפך לזמר חאפלות, וזכה לכינוי "דקלון" (מהמילה "דק") בשל היותו ילד רזה.

בסוף שנות הששים הקים את להקת "צלילי הכרם", ביחד עם בן-מוש משה. לאחר מכן הצטרף אליהם חיים משה. גם לאחר פירוק הלהקה המשיך להופיע.

דקלון ביצע גם מספר דואטים בעברו: בסוף שנות ה-80 הקליט ביחד עם אביבה דואט לשירים של דוד ברק ויוני "כותל המזרח", וכעבור 10 שנים ביצע דואט עם אורנה ומשה בשיר "איילת חן". כמו כן, ביצע ביחד עם אהוד בנאי את השיר "ניצוץ האהבה".

בשנים האחרונות עוסק דקלון בעיקר בכתיבת תמלילים ובהלחנה אך הוא ממשיך להופיע מדי פעם.

אחותו של דקלון נשואה לאחיה של הזמרת אהובה עוזרי.

צלילי הכרם הייתה להקה שהוקמה ב 1972 על ידי דקלון (יוסי לוי), והגיטריסט בן-מוש (משה בן משה). הלהקה שילבה בין מוזיקה תימנית מפיוטי יהודי תימן, מוזיקה ערבית, ומוזיקה יוונית. דקלון ומוש הופיעו יחד עוד בסוף שנות ה-60 תחת השם "דקמוש". הם זכו להצלחה רבה, תחילה בשכונת ילדותם, כרם התימנים, ובהדרגה בכל רחבי ישראל. תחילה הושפעו ממוזיקה יוונית, ובהמשך שילבו ברפרטואר שלהם גם שירים תימניים.

צילולי הכרם

אלבומם הראשון, "בזכרי ימים ימימה", הוקלט ויצא תחת השם "צילולי הכרם", שנתנו להם מפיקי האלבום אשר ומאיר ראובני. מתחילת דרכם היו "צילולי הכרם" בתחרות עם להקת "צילולי העוד" של רמי דנוך ויהודה קיסר. "צילולי העוד" הוציאו את אלבומם הראשון במקביל ל"צילולי הכרם", והיו כמה שירים שהופיעו הן באלבומה של "צילולי הכרם" והן באלבומה של "צילולי העוד".

בשנת 1978 נסעו דקלון ובן מוש לנסות את מזלם בלונדון. בן מוש חזר לאחר כמה חודשים, ואילו דקלון נשאר בלונדון ועבד בעסק בתחום המתכות היקרות. בשובו לישראל החליט בן מוש להקים מחדש את "צילולי הכרם". הוא גייס מחדש את הנגנים וחיפש אחר זמר. הזמר שנבחר לבסוף כסולן החדש של להקת "צילולי הכרם" היה חיים משה. כאשר שב דקלון לישראל, ב-1979, הצטרף לחיים משה וללהקה היו שני סולנים.

הלהקה הופיעה והקליטה כשישה אלבומים, כשהיא הופכת ללהקה החשובה והמשמעותית במהפכה המזרחית במוזיקה הישראלית. בשנת 1981 עזב את הלהקה חיים משה ופנה לקריירת סולו מצליחה. החליף אותו אהרון ירימי. הלהקה התפרקה ב-1988. (ויקיפדיה)

צילוי הנדס

11. מחרוזת שירי נתן אלתרמן

"גדליה רבע איש"

מילים: נתן אלתרמן | לחן: משה וילנסקי

"שושנת תימן"

מילים: נתן אלתרמן | לחן: נחום נרדי

ביצוע: A-WA

נתן אלתרמן (1910 - 1970), משורר, מחזאי ומתרגם ישראלי, מחשובי היוצרים בספרות העברית של המאה ה-20. חתן פרס ישראל לשנת 1968. אביה של המשוררת תרצה אתר.

נולד בעיר ורשה בפולין, בנם של יצחק ובלה אלתרמן. אביו היה מחנך ציוני נלהב ומחלוצי גן הילדים העברי (מחברו של שיר הילדים "יש לנו תיש"), אמו היתה רופאת שיניים במקצועה, אישה סגורה ומופנמת שהיוותה ניגוד מושלם לבעלה. על חוג מכרי המשפחה, עוד באירופה, נמנו מיטב הסופרים העבריים של התקופה - ביאליק, י"ל פרץ, הלל צייטלין ואחרים. לעניין זה נודעה השפעה מכרעת על אלתרמן הצעיר, הן מבחינת היכרותו המעמיקה עם השפה העברית והן מבחינת עיצוב יחסו האמביוולנטי כלפי סגנון יצירתם של דור חלוצי הספרות העברית. (מתוך אנצי' YNET)

במהלך חייו זכה אלתרמן בפרסים רבים, בהם פרס טשרנחובסקי לתרגומי מופת ב-1964, על תרגומיו למחזות "פדרה" מאת ז'אן רסין ו"נשות וינדזור העליזות" מאת שייקספיר, ושוב ב-1967, על תרגומיו למחזות מולייר. פרס רופין ב-1947 על ספרו "שמחת עניים"; ופרס ביאליק לספרות יפה (1957) וכאמור ב-1968 זכה בפרס ישראל לספרות על מכלול יצירתו.

נתן אלתרמן חלה בשנת 1970 במחלת מעיים לאחר שנים של אלכוהוליזם. במהלך ניתוח מעיים הוא לקה בהתקף לב ואיבד את הכרתו. הוא נפטר ב-28 במרץ 1970. בשל בקשתו "להיקבר כאחד האדם", הוא נקבר בבית הקברות קרית שאול ולא בחלקת הסופרים בבית העלמין טרומפלדור. לאחר מותו החלה הוצאת הקיבוץ המאוחד בכינוס והוצאה לאור של כל כתביו, מפעל שארך שנים רבות, בעריכת מנחם דורמן. (מתוך ויקיפדיה)

צילוי הנדס

משה וילנסקי (17 באפריל 1910 – 3 בינואר 1997) היה מלחין, מוזיקאי, מעבד ומנצח ישראלי, מגדולי המלחינים של הזמר העברי, חתן פרס ישראל לזמר עברי (1983).

וילנסקי נולד בעיר ורשה שבפולין בתחילת מלחה"ע הראשונה נמלטה משפחתו לרוסיה עד שנת 1917, אז חזרה לוורשה. בגיל 13 הצטרף לתנועת הנוער הציונית של "השומר הצעיר" שם למד לראשונה את שירי ארץ ישראל של אנשי העליות הראשונות.

בשנת 1932 סיים בהצלחה את לימודיו בקומפוזיציה וניצוח בקונסרבטוריון הממלכתי של ורשה ובאותה שנה, בגיל 22, עלה לארץ ישראל עם משפחתו והחל לעבוד בתיאטרון הסאטירי "המטאטא" כפסנתרן ומלחין. וילנסקי הלחין שירים שכתבו נתן אלתרמן ויעקב אורלנד, בהם "גדליה רבע איש" בעל הניחוח התימני, "אלימלך" ו"הטנדר נוסע", שאותם ביצעה על במת תיאטרון "המטאטא" אסתר גמליאלית בנוסף הלחין מוזיקת רקע לסרטונים של הקרן הקיימת ו"יומני כרמל". בשנת 1944 החל וילנסקי לעבוד כמעבד ומלחין קבוע בתיאטרון המוזיקלי "לי לה לו" שאך נוסד. הוא הלחין למילותיו של אלתרמן את השיר "כלניות", שאותו ביצעה על במת תיאטרון "לי-לה לו" הזמרת שושנה דמארי. והפך ללהיט גדול ביישוב (יש שראו בו גם כשיר מחאה כנגד חיילי ה"כלניות" הבריטים, היה זה שיתוף הפעולה הראשון של דמארי עם וילנסקי, שהמשיך לכל אורך חייו. וילנסקי הלחין את מרבית שיריה, בהם שירים בסגנון מזרחי-תימני שכתבו אלתרמן ואורלנד כמו "זכריה בן עזרא" ו"מרים בת ניסים". ערב קום המדינה ערכו וילנסקי ודמארי מסע הופעות מרגש במחנות המעצר בקפריסין.

וילנסקי יצר יותר מ-1,000 לחנים לטובי הפזמונאים והזמרים. מלבד אלתרמן מוהר וחפר, הלחין גם את שיריהם של דן אלמגור, יורם טהר לב, תרצה אתר, לאה נאור, יוסי גמזו, חיים קינן, עודד אבישר ועוד. כמו כן הלחין את שירו של אברהם שטרן (יאיר) "הרי את מקודשת לי מולדת".

במוזיקה של וילנסקי ישנו איחוד בין הסגנון האירופי לבין הסגנון המזרחי. שילובים מסוג זה מאפיינים למעשה את גדולי המלחינים של הזמר העברי, כמו נחום נרדי ומרדכי זעירא. לחניו של וילנסקי הצטיינו בהיקלטות מהירה של המנגינה, אך כאמור המנגינה הייתה רק רכיב אחד ביצירתו, כיוון שהתזמור הוסיף ממד חשוב נוסף ללחן היסודי. עיקר גדולתו הייתה בעיבודיו ובתזמור שהוא יצר לשיריו, כשלפעמים הפתיח לבדו מהווה יצירה בפני עצמה.

בשנת 1982 זכה וילנסקי לערב הוקרה שנערך לו בהפקת גלי צה"ל במועדון צוותא בתל אביב, ונקרא "זר כלניות למשה וילנסקי" והוצא מאוחר יותר כאלבום. בערב השתתפו אמנים מן השורה הראשונה בזמר העברי, בהם יהודית רביץ, נורית גלרון חוה אלברשטיין שושנה דמארי ועוד. ערבי הוקרה נוספים נערכו לו ב-1983 וב-1993.

בשנת 1983 זכה וילנסקי בפרס ישראל בתחום הזמר העברי וב-1986 זכה בפרס אקו"ם על מפעל חייו. באותה שנה הוכתר בתואר יקיר העיר תל אביב-יפו. הוא נקבר בבית העלמין קריית שאול בתל אביב. (מאתר ויקיפדיה+זמרשת)

צילוי הנדס

גדליה רבע איש

מילים: נתן אלטרמן
לחן: משה וילנסקי

א'

אני הוא גדליה רבע איש,
אבל אני צומח.
אם אין לי בית, יש לי כביש
ועל הכביש ירח.

פה לאחד ישנה מאה
ולשני מאתיים.
ולי פאה ועוד פאה
ויחד פאותיים.

ודי סחבתתי כבר שקים
ורצתי הנה עמה -
אני רוצה למרחקים,
אני רוצה הימה.

כי העולם גדול-גדול
צריך לראות בו את הכל,
את הערים והשלטים
ואת עשרת השבטים.

את שור הבר של המשיח,
את לוייתן נחש בריח.
אציץ בו פעם ושניה
ושוטי-שוטי אניה.

ב'

אקח אתי עגבניה,
סדור קטן ופתיח
ומספון האניה
למרחקים אביטה.

נגש הקברניט לשאל:
לאן לנסע, גדליה?
אמריקה היא פה משמאל,
ומימין אוסטרליה.

ואנכי עונה: אדון,
כל המקומות יפים הם,
כל העולם של אל עליון
וכל בניו אחים הם.

כי העולם גדול-גדול
צריך לראות בו את הכל
אין מסדר בו כל דבר,
איפה יש חם, איפה יש קר.

ומה לא טוב ומה יפה בו
ואת הספונג'ה מי עושה בו.
אציץ בו פעם ושניה
ושוטי-שוטי אניה.

ג'

בבוא היום אני אומר:
הקברניט, הכונה
האוקינוס פה נגמר
נשוב נא הירקונה

ובנמל קהל צוהל
ורעם כלי-הרוח
ואבא שר: תודה לאל,
גדליה, שב לנוח.

והוא בוכה והוא צוחק
שואל: איפה היית?
הייתי, אבא, אוף, הרחק
שא עין והביטה:

הייתי בעולם גדול
ראיתי בעולם הכל
ובחיי וחיות-חיי
אני אומר לך כדאי

יפה הוא העולם, יא אבא
מקום בו לכלם, יא אבא
הצצתי פעם ושניה,
וזהו שיר האניה.

צילוי הנדס

שושנת תימן

מילים: נתן אלטרמן
לחן: נחום נרדי, עממי בוכרי
כתיבה: 1939

אין לי דודים, אין לי חתן;
יש לי רק חמור קטן
פְּעֵמוֹנִים עַל צוּאָרָיו
וְהוּא נוֹשֵׂא כַּדֵי חֶלֶב.

אֶזְנֵי אֲרָכוֹת,
עֵינָיו מִתּוֹקוֹת.
זֶה הוּא דוֹדִי וְזֶה חֲתָנִי,
אֵין לִי אַחֵר בְּרֹאשׁ שְׁלִי.

אֲנִי אֶהְיֶה לָךְ לְחֲתָן
אֲנִי אֶהְיֶה חֲמוֹר קֶטָן
אֲנִי אֶשָׂא כַּדֵי חֶלֶב
וְרַק אוֹתְךָ תִּמְיֵד אֶהֱב.

אֶזְנֵי אֲרָכוֹת,
עֵינָיו מִתּוֹקוֹת.
בּוֹאֵי כָּלֵה, בּוֹאֵי כָּלֵה,
הִבֵּה נִשְׁמָחָה וְנִגְיֵלָה!

אֶתְּ לִי תַפּוּחַ וְרִמּוֹן
אֶתְּ לִי מַלְכָּה בְּלִי אֲרִמּוֹן
שְׁחָרוֹת עֵינֶיךָ, לָךְ צְמוֹת
אֶתְּ לִי כֶּאֱב בְּעֶצְמוֹת.

שׁוֹשֶׁנֶת תִּימָן
שׁוֹשֶׁנֶת תִּימָן
אֲנִי אֶהְיֶה לָךְ לְחֲתָן
אֲנִי אֶהְיֶה לָךְ לְחֲתָן.

אֲנִי הַגִּידִי לִי בְּסוּד:
יֵשׁ לָךְ דּוֹדִים, וְיָמִי לָךְ עוֹד?
אֲנִי הַגִּידִי לִי בְּסוּד:
יֵשׁ לָךְ חֲתָן, וְיָמִי לָךְ דּוֹד?

שׁוֹשֶׁנֶת תִּימָן...

על השיר שושנת תימן

השיר נכתב לנשפי פורים של המטאטא 1939. אחר כך בוצע בלהקת החישטרון במלחמת השחרור בדואט של יפה ירקוני וטולי רביב. על פי ברכה צפירה, הלחן הוא של שיר בוכרי עממי "רפתאם מאנו". ("קולות רבים", מסדה, 1979). הותאם ללחן זה גם "שיר העבודה והמלאכה"

השיר זכה לביצועים נוספים: של להקת צלילי הכרם, דודו אלהרר וג'ודי דרבי ושל ורדינה כהן.

צילוי הנדס

על מזרח ומערב ביצירתם של נחום נרדי וברכה צפירה

בהשראת ברכה צפירה, שאספה לחנים ושירים מערביי הארץ ומקהילות יהודי המזרח - תימן, פרס, בוכרה וקהילות יוצאי ספרד - עיבד נרדי את המנגינות ששרה לפניו ונתן להן לבוש חדש; כמו כן, חיבר מנגינות חדשות ברוח דומה. לחנים של שירים ידועים כמו "עלי גבעה", "יש לי גן" ו"בין נהר פרת" מקורם בלחנים ערביים. "סירת" ו-"ילד לי ניתן" הם עיבודיו לרומנסות ספרדיות. שילוב בין מוסיקת המערב למוסיקה המזרחית גרם לפולמוס שנמשך שנים אחדות. חלק ממבקרי המוסיקה, שהיו בעלי חינוך מערבי, לא קיבלו בקלות מוסיקה בעלת יסודות מזרחיים המנוגנת בפסנתר עם הרמוניות וטכניקת כתיבה מוסיקאלית מערבית, והסתייגו ממנה. לאחר קונצרט הבכורה בתל-אביב [שנקרא 'מזמרת הארץ'], כתב פרופ' דוד שור אודות נרדי את הדברים הבאים: "אין נרדי רשאי להיקרא קומפוזיטור ארץ ישראלי. הוא לא לקח כלום מהארץ, ולפי שעה גם לא נתן לה כלום. רק בעבודה רצינית ומתמדת בשדה מדע המוסיקה, בלימוד מעמיק של הפולקלור הארץ ישראלי, ביחס של מסירת נפש לאומנות, אפשר לזכות בתואר זה של קומפוזיטור ארץ ישראלי".

על המוסיקה שחיבר נרדי קבע הפרופסור ש"כמוה כאין", אבל הודה ש"אף על פי כן שירים אחדים הם יפים בהחלט".⁽¹⁾ היו מבקרים שהתייחסו לצפירה בלבד, והתעלמו לחלוטין מהעיבודים ומהליווי של נרדי! התומכים באותו קונצרט בכורה היו רבים יותר מהמתנגדים, ונרדי זכה לשבחים על טיפולו ברפרטואר החדש שהציג. בכספי כתב ב'דבר' ש"כל הקטעים של התכנית עובדו וחוברו בחלקם על ידי המנגן רב הכישרון נחום נרדי הידוע לקהל הארץ ישראלי ושקנה לו שם גם בחו"ל".⁽²⁾ "הליווי הטוב של נ.נרדי הוסיף לשלמות הרושם" דיווח כתב אחר שביקר באותו קונצרט.⁽³⁾ הפולמוס המתמשך גרר אחריו קריאות לקבל את המוסיקה החדשה המתהווה בארץ, ולחדול מההתקפות המילוליות על נרדי וצפירה. "באתי לידי החלטה" כתב אחד התומכים "שחטא שאין לו כפרה הוא בהזנחת שני אומנים בעלי כישרונות כצפירה ונרדי, בלי עידוד ממשי מצד הקהל והביקורת".⁽⁴⁾ הגושפנקה הסופית לזמר העברי החדש הזה הגיעה דווקא בזכות תחנת השידור של פלסטתנה (שהקימו הבריטים ברמאללה), שנחנכה ב-1936 והזמינה בשנת חנוכתה, החל מיום הפתיחה, את נרדי וברכה צפירה לשידורי קונצרטים (מאוחר יותר נקראה התחנה "קול ירושלים").

להכרה זו הייתה השפעה על המבקרים, ולאחר מכן היו הביקורות ענייניות והוגנות יותר, ונרדי זכה בשבחים לרוב על יצירתו ועל עיבודיו. יחד עם צפירה נהג נרדי לבקר במקומות שונים בארץ, כולל כפרים ערביים, ורשם את המנגינות ששמע שם. במלאת 25 שנה ליצירתו, כתב אודותיו המשורר דוד שמעוני, דברים ששיקפו את דעת מבקרי הדור: "חשובה במיוחד היא עבודתו בשטח הפולקלור המוסיקאלי של עדות המזרח בארצנו; בחוש דק ברר את הבר

צילוי הנדס

מן התבן ואת הניגונים המעולים, אך הפרימיטיביים, שרשם מפי העם, ידע לסגן בטעם עדין ולהלביש צורות מוסיקאליות מתאימות".⁽⁵⁾ מחלוקת עם צפירה התחילה, לדבריה, כשלא הסכים לכלול בתכניותיהם שירים של מלחינים אחרים מלבדו,⁽⁶⁾ ובפברואר 1939 הביאה לפירוד אישי ואמנותי, ששיאו היה בתביעה מצידו לזכויות על השירים. התביעה נדחתה, כיון שעל פי עדויות מוסיקאים אחרים, הזמרת הייתה זו שהביאה את השירים המקוריים אל המלחינים.

---

1. "דבר", 20 באוקטובר, 1930; ב-1927 היה נרדי אחד המורים בצוות "בית-לויים", "בית-מדרש לנגינה", שבראשו עמד הפרופ' שור ['דבר', 17 באוקטובר, 1927, עמ' 4]. נראה, שבבקורת החריפה הזו היה חלק לא מבוטל גם ל"קנאת סופרים" מצד המוסיקאי הוותיק שעמד בראש "בית לויים" כלפי המורה הצעיר והזוטר, נרדי, שעזב את בית הספר והתפרסם באירופה. נרדי לא שכח את ההתקפה, ולא נשאר חייב; כשנפטר פרופ' דוד שור, הקדיש נרדי לזכרו שיר בקונצרט משודר, שהגיש עם שושנה דמארי ב"קול ירושלים"; השיר היה "בת הרב ואמה" והוא בוצע ע"י שני זמרים: שרה יערי ואליהו קריבוס; "דבר" 15 ביוני, 1942.

2. שם, 17 באוק', 1930

3. שם, 14 ביולי, 1931

4. שם, 9 ביוני, 1933

5. שם, 8 ביוני, 1951

6. בספרה "קולות רבים" הזכירה צפירה את י.אדמון, ע.עמירן ומ.שלם כמלחינים שרצתה לכלול בתכניות.

(הטקסט לקוח מתוך אתר "זמרשת")

צילוי הנדס

12. מחרוזת משירי אהובה עוזרי

"קול קורא במדבר" | מילים ולחן: אהובה עוזרי

"עמק הפרחים" | מילים ולחן: אהובה עוזרי

"צלצולי פעמונים" | מילים: יאיר מדינה

ואהובה עוזרי | לחן: אהובה עוזרי

ביצוע: שי צברי ו-A-WA

אהובה עוזרי נולדה בכרם התימנים תל אביב ב-1948 לאב ממוצא תימני ואם ממוצא תימני שעלתה מאתיופיה. היא זמרת, פזמונאית, מלחינה, מעבדת מוזיקלית, ומורה לפיתוח קול. כלת "פרס אקו"ם" (2008) וזכתה גם בפרס מפעל חיים של אקו"ם בשנת 2016.

כבר כילדה קטנה שרה עוזרי כמקוננת בטקסי אזכרה לנפטרי השכונה וכמארגנת שמחות באירועים של אנשי השכונה. בשנת 1968 פגשה במוזיקאי ההודי ראווי שנקר, שלימד אותה לנגן על בולבול טראנג כלי פריטה הודי שעוזרי היא מהבודדים בארץ היודעים לנגן על כלי נגינה זה.

בשנת 1975 יצא לאור אלבומה הראשון "היכן החייל", שכלל שירים העוסקים באהבה, קינה ושירים בעל גוון מסורתי, אך זכה לעיקר תשומת הלב בזכות שיר הנושא שלו שנכתב בהשראת שכנתה בכרם התימנים, שקוננה על שכנה החייל, שנעדר במלחמת יום כיפור. האלבום הצליח מאוד מבחינה מסחרית ועוזרי זכתה לשם בקרב אוהדי הזמר המזרחי והפכה להיות סמל לשירי דיכאון ושכול. ב 1976 חיברה את השיר "ירושלים של בית"ר". השיר היה חידוש עולמי בזמנו, כי שולבה בו הקלטה של 1:14 דקות מתוך שידור משחק גמר גביע המדינה בכדורגל.

צילוי הנדס

עקב התחושה שההתעסקות בשירי שכול ועצב מביאה עליה רוחות רעות, פרשה עוזרי מהופעות בשנת 1982 אך המשיכה להקליט מספר אלבומים. בתקופה זו שבה לעבודת נעוריה כטבחית במסעדת "גמליאל" בשכונת כרם התימנים, ובין השאר גם לימדה מוזיקה ופיתוח קול, ובין תלמידיה היה גם הזמר זוהר ארגוב ב-1993 שבה להופיע.

ב-1999 הוציאה עוזרי את האלבום "צלצולי פעמונים בהפקה מוזיקלית של משה דעבול, שנחשב לאלבומה המצליח ביותר. שיר הנושא של האלבום זכה בהמשך לגרסאות כיסוי רבות ופרט לו בלטו גם השירים "קום ולך", "גן הוורדים", "אור הגנוז" ו"אמי אמי".

בשנת 2000 אובחן אצל עוזרי סרטן במיתרי הקול, והיא עברה ניתוח לכריתתם באותה שנה, ומאז היא כמעט ולא יכולה לשיר, וקולה הפך לצרוד וחלש מאוד. אהובה שיתפה פעולה עם אמנים רבים והיא אחראית להצלחתם של זמרים רבים בשדה הזמר המזרחי והישראלי שהשתמשו בלחניה. היא הפכה לאייקון בתרבות המזרחית והישראלית.

ב-13 בדצמבר 2016 נפטרה אהובה עוזרי, האם המייסדת של המוזיקה המזרחית בישראל.

קול קורא לי במדבר
מילים ולחן: אהובה עוזרי

שליו ומן הם אכלו
ובשממה תעו
אנא אלוהי
שלחני אל עמי

קול קורא לי במדבר...

רחום וחנון,
עושה נפלאות
אנא אלוהי
שלחני אל עמי
אנא אלוהי
שלחני אל עמי

קול קורא לי במדבר
ואני בדד
עיני אני אשא
אליך בתפילה

אלה ישראל
אליך זועקים
ואני במדבר
את נשמתי מוציא

רחום וחנון
עושה נפלאות
אנא אלוהי
שלחני אל עמי

צילולי הנדום

עמק הפרחים

מילים ולחן: אהובה עוזרי

גלגלי הכרכרה הביאוני הלום
קול פעמוני זימרה נשמע כחלום
מי היה מאמין זו את בוודאי
מקבלת את פני עם כל הנשמה.

עמק הפרחים לך אקטוף באלפים
שושנים אדומים על ראשך אשים
עמק אוהבים בו היינו רק נחים
על אהבה מדברים אלו הם חיים.

אנא בואי אל העמק שם אני נמצא
תחת עץ אילן שוכב לי והוגה רק בך
דמותך התמירה בתוך חלומי
וסוחפת יחד עימה את כל נשמת

עמק הפרחים...

בחדר הקטן נמצאת תמונתי
מסביב למסגרת יש תמיד פרחים
עולמך הקטן לא אחדור אליו
לנו נועד העמק עם שירה מעל

עמק הפרחים...

צלצולי פעמונים

מילים: יאיר מדינה ואהובה עוזרי
לחן: אהובה עוזרי

צלצולי פעמונים
בתוך ליבי מהדהדים
על אם הדרך בי פוגש
ליבי הומה ומתרגש
עודני כאן למענך

דמותך הולכת ומתרחקת
כאן אני אל מול ביתך

עיני זלגו דמעות של אושר
חיי היו ימים של בוסר

היינו יחד זוג תמימים
קצת שובבים, מעט שונים
חיוך, גומה, בוער בי אש
מלטף קצת, מתבייש
הולך הדם, הזמן חולף

צילוי הנדס

13. נערי שובה אלי (מרגול) מילים ולחן: דני שושן

ביצוע: שי צברי ו-A-WA

השיר "נערי שובה אלי" הוא השיר שהביא את הפריצה הגדולה של מרגלית צנעני כזמרת ישראלית ללב המיינסטרים הישראלי. זה קרה רק בשנת 1986, כשהופיעה בתוכנית הפופולארית של ליל שבת "סיבה למסיבה", בהגשת רבקה מיכאלי בערוץ הראשון, שהיה אז ערוץ הטלוויזיה היחיד וזכה לרייטינג גבוה מאד. בראיון זה העידה צנעני על עצמה באומץ: "אני זמרת חתונות, אשכרה חֶבֶר" לעיני אומה שלמה ובן לילה הקפיצה קדימה את הסגנון המוזיקלי הים תיכוני שנחשב עד אז למופלה ונחות. מאז, אמצע שנות השמונים, היא התנחלה בכל סלון ישראלי בלי לזוותר על החי"ת והעי"ן, השפה העממית המדוברת וסייעה להגדיר מחדש את המיינסטרים המוזיקלי.

שיר זה שכתב והלחין לה דני שושן הפך ללהיט ענק ואולי לשיר המזוהה ביותר עם צנעני. באותה שנה הוציאה את אלבומה הראשון, הנושא את שם השיר, בעזרתם של יהודה קיסר והמעבד המוזיקלי חיים חדרד ובו היה גם הלהיט "רוברטו" האלבום יצא על גבי תקליט ומלטת אודיו, שעטיפתה הייתה שונה מזו של התקליט.

השיר מתאר את נאמנותה של אישה לאהובה, ואת הציפייה הבלתי פוסקת שלה לשיבת האהוב בדיוק לאותו מקום שבו הותיר אותה. המעניין בשיר זה שהוא נכתב ע"י גבר מנקודת מבט נשית.

הכותב, דני שושן, הוא מחלוצי הרוק הישראליים, המוכר מלהקת הצ'רצ'ילים. שושן יצא לקריירה באירופה, הקליט 2 תקליטי סולו שלו כזמר מלחין ומבצע באמצע שנות ה-80. בחלק מהשירים מנגנים טובי הנגנים הבריטים, וביניהם הלהקה האגדית של "ג'ו קוקר" הגריז-בנד, "מל קולינס" הסקסופונים שיותר מאוחר הצטרף ל"דייר-סטרייט", ודואט באחד השירים של דני שושן עם הזמרת של להקת הפינק פלויד האגדית מ"דארק סייד", "קלייר טורי". שושן גם הופיע כאמן חימום לזמר ולגיטריסט הענק והאגדי "ג'מי הנדריקס" במועדון סטאר-קלוב המבורג. שושן היה חלק מחברי להקת שליחי הבלוז כשלוש שנים. החיבור עם מרגול היה אך טבעי. (ויקיפדיה)

צילוי הכרם

נערי שובה אלי

מרגלית צנעני
מילים ולחן: דני שושן

חיכיתי כל הלילה שם בתחנה
הבטחת כי תשוב וכבר חלפה שנה
שחר הפציע הוא לא הגיע
מתי, מתי תשוב אלי

אבק דרכים בתלתליו
אנא אלי שמור נא עליו
נתתי לו כל שאהב
רקמתי לו בחוט זהב

אשמור לי למשמרת את אהבתי
הוי נערי מתי תשובה אל ביתי
אשמור לי למשמרת את אהבתי
הוי נערי מתי תשובה אל ביתי

זר שושנים קלעתי מפרחי גני
עטרת ותפארת לראש חתני
שחר הפציע הוא לא הגיע
מתי תשובה אל ביתי

אבק דרכים בתלתליו...

צילוי הכנס

על הבמה

כינור ראשון

תומר עינת
ליה שרמן
גרגורי נחיימזון
יבגני בייבסקי
מאי חומה
סופי פרדקין

כינור שני

לודמילה גולד
מריאן טור
לאה גדייב
אנה פורמן
דנה ברזן
ילנה זבריאנסקי

ויולה

אדוארד קשווין
זאק אוונס
משה ג'יוואן

צ'לו

ג'קלין פיי
אודי ובר
לריסה לינצקי

קונטרבס

אלכסנדר פורמן

נאי

יצחק ונטורה

גיטרה

ג'ו טיילור
רועי צעדי

גיטרה בס

אסף רבי

כינור ערבי

פאדל מנאע

מנדול

גלעד וקנין

עוד

אליאס וכילה
מרינה טושיץ

בנג'ו

נפתלי אברג'יל

קאנון

אליהו אביכזר - נגן ראשי

כלי הקשה

דניאל בלגזל
גלעד אמסלם

תופים

אביב בונן

דרבוקה

חיים אוחיון

חצוצרה

עידית מינצר
אביאור רוקח
איתמר בן יקיר

טרומבון

מתן יונה
אריאל לייקין

סקסופון

זיו סלמה
רן דוד

צילולי הנדס

צוות אומנותי

תום כהן - מנצח ראשי ומנהל מוסיקלי

אייל מזיג - מנצח

אתי תבל - מנצחת

קארין בן יוסף - מנצחת

מאיר בריסקמן - מנצח

מתן יונה - מנצח

אלונה ממן - מנצחת

אמיל זריהן - סולן ראשי

ר' מאיר עטייה - יועץ מוסיקלי (אלא אנדלוסית)

חיים אוחנה - ספריה ופרוייקטים

אלדד תמיר - סאונדמן

צליל העמק - הגברה ותאורה

יעקב פלברבאום - צילום

אבי נישניבר - צילום וידיאו

בעלי תפקיד

יובל רכבי - יו"ר התזמורת

אמסלם עופר - מנכ"ל

תורג'מן אילנה - מנהלנית

עזי ירמיהו / פארינתי אוולין - כספים

אמסלם לימור - מנהלת שיווק ומכירות

יפוח שמעון - מנהל הפקה

אטיאס איציק - מנהל במה

שושן גיא, כהן אבי - ע. מנהל במה

אוחיון שירה - מנהלת תוכן ופרוייקטים

בר יוכי, אטיאס יפה - שירות לקוחות ומנויים

אלון איציק, בוסקילה יפה - דיילות

כהן ענת - טלמרקטינג

צליל העמק - הגברה ותאורה